

POLITYKA ENERGETYCZNA
Tom 6 ♦ Zeszyt specjalny ♦ 2003
Wyd. Instytut GSMiE PAN ♦ Kraków ♦ s. 23 – 36
PL ISSN 1429–6675

Wiesław BLASCHKE*

Problem rentowności krajowych kopalń węgla kamiennego w świetle zasad stanowienia cen i liczenia kosztów w Unii Europejskiej

Streszczenie

W artykule omówiono stan przygotowań polskiego górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania według zasad Unii Europejskiej. Zdaniem autora występuje bardzo duże opóźnienie prac dostosowawczych. Skutkować to może katastrofą poszczególnych kopalń (spółek). W pracy przedstawiono problem oceny rentowności kopalń. Stwierdzono, że dotychczasowe kryteria oceny oparte są na błędnych przesłankach. Zaprezentowano, zadaniem autora, właściwe podejście do problemu rentowności kopalń. Podano sposób określania cen węgla i liczenia kosztów jego pozyskania. Informacje oparto o dokumenty unijne. Stwierdzono konieczność opracowania rankingów kopalń w oparciu o prognozowaną ich rentowność. Pokazano możliwość wykorzystania rankingów w pracach rządu przy przygotowywaniu państwowych planów dostępu do zasobów i zamykania kopalń.

SŁOWA KLUCZOWE: węgiel kamienny, reforma górnictwa, rentowność kopalń, regulacje UE

Wprowadzenie

Polska stanie się członkiem Unii Europejskiej w dniu 1 maja 2004 roku. Od tego czasu obowiązywać będą w naszym kraju przepisy regulujące funkcjonowanie państwa zgodnie z unijnymi uregulowaniami. Z tego też względu od wielu lat trwają prace dostosowujące krajowe uregulowania prawne do prawodawstwa unijnego. Wynika to z przyjętych zobowiązań w trakcie negocjacji akcesyjnych. Zasady te obowiązywać będą także górnictwo węgla kamiennego. W Unii Europejskiej bardzo duże znaczenie przypisuje się węglowi kamiennemu, obok zresztą równie traktowanych

* Prof. dr hab. inż., Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Zakład Ekonomiki i Badań Rynku Paliwowo-Energetycznego, Kraków
Recenzował prof. dr hab. inż. Roman NEY

odnawialnych źródeł energii. Wynika to z przyjętej polityki zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Wspólnoty. W przypadku węgla kamiennego dotyczy to przede wszystkim zabezpieczenia dostępu do zasobów węgla. Dla utrzymania tego dostępu Unia Europejska wyraża zgodę na stosowanie pomocy finansowej dla kopalń i to mimo zapisów Traktatowych zabraniających dotowania własnej gospodarki (dotowanie towarów). Możliwość stosowania dotacji do przemysłu węglowego uwarunkowana jest przepisami oraz szeregiem ograniczeń. Opracowana jest strategia sposobu występowania o zgodę na udzielanie pomocy oraz systemy kontroli wykorzystania przyznanej pomocy. Szczegółowe zasady zawarte są w odpowiednich dokumentach Unii Europejskiej. Omówione są one także w publikacjach wymienionych w bibliografii niniejszego artykułu. Z tego też względu nie będą one tutaj szczegółowo omawiane.

Funkcjonowanie krajowego górnictwa powinno być dostosowane do unijnych regulacji. Niestety zarówno „Program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2003—2006” przyjęty do realizacji przez Radę Ministrów RP w dniu 28 stycznia 2003 roku, a także projekt z 23 lipca 2003 roku Ustawy „O restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003—2006”, zawierające co prawda pewne elementy Rozporządzenia Rady UE, nie są dostosowane do unijnych regulacji. Z tego też powodu mogą być one stosowane jedynie do końca kwietnia 2004 roku. Od momentu wejścia Polski do UE będą musiały być one znowelizowane pod kątem zgodności z unijnym prawodawstwem. Wyrazić tu można jedynie zdziwienie dlaczego tych, kluczowych dla funkcjonowania krajowych kopalń, dokumentów nie przygotowano od razu w formie zgodnej z unijnymi zasadami. Tym bardziej jest to dziwne, że dokumenty unijne były dostępne przed rozpoczęciem prac nad w/w krajowymi dokumentami, a ponadto były one szeroko omawiane w krajowej literaturze i w wielu opracowaniach specjalistycznych.

Można z pełną odpowiedzialnością stwierdzić, że zarówno decydenci górnictwa węgla kamiennego jak również kopalnie nie są przygotowane do funkcjonowania w nowych (po 1.05.2004 r.) realiach gospodarczych. Brak jest państwowych planów (wymaganych przez UE) dotyczących kryteriów, uzasadnienia oraz konkretnych zapisów wskazujących, które kopalnie znajdują się w grupie kopalń zabezpieczających dostęp do zasobów, a które kopalnie będą musiały redukować swą działalność. Nie znane są kopalnie, które są lub mogą stać się rentownymi (do czasu akcesji), a które funkcjonować będą wówczas tak jak każde inne przedsiębiorstwo działające w realiach gospodarki rynkowej (kopalnie te nie będą musiały oczekiwać na pomoc finansową przyznaną zgodnie z odpowiednimi regulacjami). Sytuacja kopalń nierentownych będzie znacznie gorsza zwłaszcza, że nieznane są kopalnie, które zgodnie z unijnymi kryteriami liczenia kosztów oraz ustalania cen będzie trzeba zaliczyć do kopalń nierentownych. W gospodarce rynkowej nierentowne kopalnie nie mogą na dłuższą metę funkcjonować. Muszą upaść lub uzyskać pomoc finansową na pokrycie strat. O zgodę na tą pomoc musi wystąpić do Komisji (UE) państwo. Formy pomocy są bardzo złożone. Mogą to być środki budżetowe, środki lokalne, zwolnienia z opłat czy podatków itp. To wszystko musi być udokumentowane, wyliczone finansowo (konkretne kwoty), a w dodatku dołączony być musi program restrukturyzacji każdej jednostki produkcyjnej uzasadniający celowość i efektywność udzielanej pomocy.

Jeżeli państwo zdecyduje się (w swym budżecie) na udzielanie pomocy to, aby uzyskać zgodę Komisji na taką pomoc odpowiednie zestawy dokumentów muszą być (przynajmniej dotychczas były takie przepisy w UE) co najmniej na trzy miesiące przed terminem rozpoczęcia udzielania pomocy. A jeżeli Komisja zażąda uzupełnienia materiałów to dopiero po ich dostarczeniu biegnie trzy miesięczny okres niemożności udzielania pomocy. Ponieważ rodzaje pomocy mogą mieć różną postać termin złożenia dokumentów jest niezwykle istotny. Nie można tego robić w ostatniej chwili, zwłaszcza że nie mamy żadnego doświadczenia w tej mierze. Pamiętać także należy, że udzielenie pomocy, w jakiegokolwiek postaci, bez zgody Komisji (UE) powoduje sankcje polegające na zwrocie kwoty wypłaconej pomocy do Brukseli i nałożenie kary tak jak za nienależnie obliczony zysk. Nie tylko więc kopalnie nie uzyskują pomocy ale środki te wraz z karami przepadną i wypłyną z budżetu. Aby po uzyskaniu zgody UE można było świadczyć pomoc potrzebne będą wówczas środki finansowe powiększone w efekcie końcowym o nielegalnie przekazane środki w okresie kiedy nie było jeszcze zgody Komisji. Wspominane tu, w ogromnym skrócie, regulacje ukazują, że prawie w trybie natychmiastowym należy wykonać stosowne analizy i przystąpić do przygotowania niezbędnych dokumentów. Jest to o tyle ważne, że prawdopodobnie będziemy zmuszeni stosować, także w

przypadku górnictwa, regulacje unijne już od 1 maja 2004 roku. Autorowi nieznane są (bo ich prawdopodobnie nie ma) uzgodnienia okresów przejściowych dla górnictwa węgla kamiennego.

Jeżeli natomiast państwo nie zdecyduje się na udzielanie pomocy górnictwu węgla kamiennego, gdyż nie będzie odpowiednich środków budżetowych centralnych lub lokalnych, to wszystkie kopalnie nierentowne po prostu trzeba będzie zlikwidować. Koszty likwidacji, w myśl przepisów unijnych, są także pomocą państwa a na ich pokrycie musi być zgoda Komisji (UE). Przygotowane być więc muszą odpowiednie wnioski i dokumenty, i to dla każdej kopalni oddzielnie. Kopalnie przeznaczone do likwidacji muszą się znaleźć w odpowiednim państwowym planie (przekazywanym do Komisji). Tu można znowu wyrazić zdziwienie, że właściciel uważa, że decyzje o likwidacji kopalń podejmą Zarządy Spółek i one poniosą konsekwencje finansowe tych decyzji. Skutki finansowe zawsze poniesie właściciel, a więc państwo i od tego nie będzie praktycznie ucieczki.

Należy tu także dodać, że regulacje unijne przewidują także możliwość udzielania pomocy na pokrycie kosztów nadzwyczajnych. Są to koszty powstałe wskutek prowadzenia procesów restrukturyzacyjnych i racjonalizacyjnych funkcjonowania kopalń, a nie są związane z bieżącą produkcją. Noszą one nazwę „odziedziczonych zobowiązań”. Załącznik do Regulacji Rady (UE) wymienia 14 tytułów tych kosztów. W celu prawnego uregulowania możliwości świadczenia takiej pomocy przygotowana jest wspomniana już Ustawa o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego (projekt z 23.07.2003 r.) Ustawa ta reguluje także inne zasady (nie tylko tzw. odziedziczone zobowiązania), ale już wstępna analiza tekstu tej Uchwały pokazuje, że w bardzo wielu artykułach odbiega ona od unijnych uregulowań i po 1 maja 2004 roku w tej postaci nie będzie mogła być stosowana. Jest to zresztą odrębny problem, który nie będzie w niniejszym artykule omawiany.

Przedstawione powyżej uwagi, prezentowane zresztą w niezwykle syntetyczny sposób, pokazują, że dalsze funkcjonowanie krajowego górnictwa uzależnione będzie od odpowiedniego przygotowania kopalń (spółek) do działania w nowych rynkowych warunkach. Niektóre (wybrane) problemy wymagające pilnego rozwiązania przedstawiono w dalszej części niniejszego artykułu.

Problem określenia rentowności kopalń

W obecnych warunkach funkcjonowania górnictwa za rentowne kopalnie uważa się te, które wykazują zysk na sprzedaży węgla. Zysk ten (lub straty) określa się na podstawie tzw. jednostkowych kosztów sprzedanego węgla porównując je do cen uzyskanych ze sprzedaży tego węgla. Analiza taka jest zgodna z księgową oceną sprzedaży węgla.

Jednostkowe koszty sprzedanego węgla oblicza się zgodnie z zasadami księgowości. Zwrócić należy uwagę, że jest to efekt wyłącznie na sprzedaży węgla. Nie dotyczy on całej produkcji (wydobycia) węgla w danej kopalni. Formularze WKS—B rozdzielają koszt wydobycia węgla od kosztu sprzedanego węgla. Aby uzyskać koszt własny sprzedanego węgla należy koszt wydobycia węgla skorygować wg odpowiedniej instrukcji. Dodaje się koszty z tytułu świadczeń międzyzakładowych, wartość węgla zakupionego do przerobu oraz wartość węgla sprzedanego ze zwałów (i to wg cen sprzedaży a nie kosztów wytworzenia). Odejmuje się natomiast wartość węgla nie zaliczonego do sprzedaży (deputaty, na przerób i sprzedaż, na wytworzenie innych produktów, na cele inwestycyjne, reklamowe, darowizny, węgiel kierowany na zwały, straty i ubytki). Niektóre pozycje rozlicza się według kosztu wytworzenia a niektóre według cen.

Nie wdając się w analizy zasad księgowości należy stwierdzić, że jednostkowe koszty sprzedanego węgla nie są kategorią ekonomiczną mogącą być podstawą do oceny rentowności kopalń węgla kamiennego. Są one w praktyce tylko częścią (choć znaczną) kosztów operacyjnych. Nie uwzględniają pozostałych kosztów operacyjnych, kosztów pozaoperacyjnych, kosztów finansowych. Nie uwzględniają — bo są tylko pewną kategorią księgową. Z tego też względu w analizach ekonomicznych (odróżnianych od analiz księgowych) mówi się o jednostkowych kosztach pozyskania węgla. Koszty te obejmują wszystkie koszty związane z funkcjonowaniem kopalni. Oblicza się je wyłącznie do analiz ekonomicznych na podstawie odpowiednio przygotowanych danych księgowości. W obecnej praktyce koszty te nie są w zasadzie (poza specjalnymi opracowaniami) liczone.

Wykorzystywanie tzw. jednostkowych kosztów sprzedanego węgla do określania rentowności kopalń jest błędne metodologicznie. Określają one rentowność jedynie na sprzedaży węgla — co nie

jest jednoznaczne z rentownością funkcjonowania kopalni. Poniesione koszty działalności kopalni, a nie zaliczone do kosztów sprzedanego węgla, nie mogą być pomijane w ocenie ekonomicznej, gdyż daje to fałszywy obraz rentowności kopalni.

Dla prawidłowej oceny rentowności kopalni jednostkowe koszty pozyskania węgla powinny być porównane z cenami sprzedaży tego węgla. Przy prawidłowym rachunku ekonomicznym należałoby oceniać zysk na podstawie kosztów i cen każdego wyodrębnionego produktu handlowego. W zależności od jednostkowych kosztów pozyskania produktu handlowego oraz uzyskanej przy jego sprzedaży ceny na jednych produktach osiąga się zysk, na innych można ponieść straty. Wynika to z praw popytu i podaży. W aktualnym systemie liczenia kosztów, opartym na istniejących zasadach dekretowania kosztów w księgowości, nie ma możliwości (poza specjalnymi obliczeniami) określenia kosztu pozyskania każdego produktu handlowego oddzielnie. Nie ma więc możliwości oceny korzyści/strat ze sprzedaży poszczególnych produktów handlowych. Jest to ogromna wada systemu kontowania kosztów, ale mimo wielu projektów nie udało się go zmienić. Z punktu widzenia księgowości proponowane zmiany nie wydawały się istotne. Natomiast z punktu widzenia analiz ekonomicznych są one niezbędne. Brak odpowiednich zapisów księgowych spowodował, że stosuje się rachunki niezwykle uproszczone. Sumę kosztów pozyskania węgla dzieli się przez ilość wyprodukowanego węgla uzyskując średnie dla kopalni jednostkowe koszty pozyskania węgla. W takim systemie koszt wzbogaconego węgla jest równy kosztowi niewzbogaconego węgla surowego. Jest to absurd, ale taka jest rzeczywistość rachunku kosztów w kopalniach.

Wspomniano już o cenach węgla. Do rachunku efektywności kopalń przyjmuje się średnie ceny zbytu wszystkich produktów handlowych. Do tych średnich cen włącza się także ceny uzyskiwane w eksporcie węgla. Jest to błąd, gdyż handel międzynarodowy opiera się na innych zasadach niż handel na rynku krajowym. Włączenie cen eksportowych do obliczenia średnich cen skazuje z góry daną kopalnię na nierentowność, a więc typuje ją niejako automatycznie do likwidacji. Takie są skutki absurdalnych rachunków ekonomicznych (problem ten omówiono szczegółowo w innych publikacjach). Skoro koszty pozyskania są średnie to i średnie muszą być ceny zbytu. Jest to nieprawdopodobne wręcz uproszczenie rachunku ekonomicznego, ale przy obecnym systemie dekretowania kosztów praktycznie nie ma innego wyjścia. Takie przybliżone rachunki służą obecnie ocenie rentowności kopalń. Należy tu z całą mocą podkreślić, że jest to tylko analiza bieżącej rentowności.

W programach restrukturyzacji górnictwa silnie podkreślany jest wątek tzw. trwałej nierentowności kopalń. Kopalnie trwale nierentowne przeznaczone są do likwidacji. Powstaje pytanie: czy obecny sposób liczenia rentowności kopalni może być podstawą zaliczenia danej jednostki produkcyjnej do grupy kopalń rentownych lub do grupy kopalń nierentownych?. Zdaniem autora takie obliczenia nie mogą być żadną podstawą do określenia prawdziwej rentowności kopalń, a tym samym do podjęcia decyzji o likwidacji którejś kopalni.

Określanie rentowności czy nierentowności każdej kopalni oparte być musi na prawidłowo wyliczonych jednostkowych kosztach pozyskania węgla, a także na cenach węgla, uzgadnianych zgodnie z zasadami rynkowymi. Obecna praktyka uzgadniania cen węgla poniżej jednostkowych kosztów pozyskania tego węgla jest błędna. W gospodarce rynkowej cena każdego towaru (a więc i węgla) musi pokrywać koszty jego wyprodukowania oraz dać pewien zysk. Inaczej nie ma sensu produkować takiego towaru. Stanowienie cen węgla kamiennego w Polsce jest systemem patologicznym, a jego uzasadnienie nadprodukcją węgla jest tylko zamazywaniem prowadzonej polityki. Na te błędy zwraca uwagę decyzja Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta, a skutki prawne takich uzgodnień reguluje Kodeks Spółek Handlowych. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wyeliminuje te praktyki, gdyż, podobnie jak inne gałęzie gospodarki, górnictwo będzie zmuszone do działalności zgodnej z prawami rynkowymi i uregulowaniami funkcjonowania górnictwa na obszarze całej Wspólnoty.

Regulacje unijne dotyczące pomocy państwa dla przemysłu węglowego dotyczą wyłącznie kopalń nierentownych. Kopalnie rentowne działają tak jak każde inne przedsiębiorstwo. Powstaje jednak problem, które polskie kopalnie węgla kamiennego są, według unijnych kryteriów, rentowne a które będą nierentowne. Konieczne jest więc prowadzenie odpowiednich analiz rentowności kopalń.

Rentowność kopalń według unijnych standardów

Jak to już wielokrotnie podkreślano o rentowności kopalń zadecyduje różnica pomiędzy ceną węgla a jednostkowym kosztem pozyskania tego węgla. Rozważmy obie te wielkości zgodnie z unijną praktyką.

Stanowienie cen węgla w kopalniach obszaru Unii Europejskiej

W krajach UE prawie wszystkie kopalnie są nierentowne. Wyjątkiem jest kilka kopalń w Wielkiej Brytanii. Kopalnie rentowne mogą uzgadniać ceny w dowolny sposób pod jednym warunkiem, że ceny te będą wyższe niż jednostkowe koszty. Jest to oczywiste, gdyż gdyby ceny były niższe to kopalnia taka przesuwa się do grupy kopalń nierentownych z wszystkimi konsekwencjami tej sytuacji. Natomiast kopalnie nierentowne, które dla swej dalszej działalności muszą otrzymywać pomoc na pokrycie strat (różnice pomiędzy kosztami a cenami) nie mogą w sposób swobodny ustalać cen swego węgla. Stanowienie cen węgla, w otrzymujących pomoc kopalniach nierentownych, reguluje obecnie Rozporządzenie Rady nr 1407/2002. Wychodząc z założeń Traktatów w Unii funkcjonuje od lat zasada, że:

- ◆ Wspólnota winna promować rozwój handlu międzynarodowego poprzez zapewnienie ustanowienia, utrzymania i przestrzegania normalnych warunków konkurencji,
- ◆ w świetle tych warunków, pomoc państwowa nie może dyskryminować ani wpływać negatywnie na konkurencję pomiędzy producentami węgla z obszaru Wspólnoty oraz producentami węgla z krajów trzecich,
- ◆ w konsekwencji ceny i ilości węgla muszą być (co prawda swobodnie) uzgadniane pomiędzy stronami zawierającymi kontrakty, ale w świetle analiz przeważających warunków cenowych na rynku międzynarodowym związanych, co oczywiste, z kosztami importu określonego węgla na obszar Wspólnoty.

Rozporządzenie Rady (UE) jednoznacznie ustala, że ceny węgla na rynku wspólnotowym (dla kopalń otrzymujących pomoc finansową) uzgadniane muszą być co najmniej na poziomie kosztów importu ekwiwalentnego jakościowo węgla z krajów trzecich. Ceny importu węgla są czymś w rodzaju naszego pojęcia parytetu importowego. W Unii Europejskiej ceny importowe podają Biuletyny Komisji na podstawie obowiązkowo przesyłanych im formularzy importu węgla (dostarczają te dane wszyscy importerzy). W Wielkiej Brytanii ceny minimalne, oparte na cenach rynku międzynarodowego, podaje (dla każdego kontraktu) trzyosobowy zespół ekspertów ds. parytetu importowego (Import Parity Price Panel).

Tak więc do rachunku rentowności poszczególnych kopalń należy przyjmować uśrednione dla obszaru Unii Europejskiej ceny węgla importowanego z krajów trzecich. Te uśrednione ceny będą, po wstąpieniu do UE, obowiązywać sprzedające węgiel nierentowne kopalnie, a więc wyznaczać one będą minimalny poziom cen węgla kamiennego. Ceny te obliczane są dla parametrów węgla standardowego, a więc w warunkach polskich dokonać należy przeliczeń na średnie parametry jakościowe węgla rzeczywistego sprzedawanego w naszych kopalniach. Sposób przeliczania może być oparty na stosowanych, pomiędzy stronami kupna/sprzedaży, formułach sprzedażnych lub też o przeliczenia na podstawie różnic w wartościach opałowych.

Podsumowując należy stwierdzić, że rachunek rentowności kopalń krajowych nie może być oparty na uzyskiwanych w praktyce cenach węgla. Musi być natomiast oparty na cenach nazywanych u nas (a także w Wielkiej Brytanii) parytetem importowym (liczonym podobnie jak w Unii Europejskiej).

Koszty pozyskania węgla kamiennego

Dla celów rachunku rentowności kopalń należy obliczyć koszty jednostkowe pozyskania węgla. Jak to już powyżej opisano muszą to być pełne koszty uwzględniające wszystkie składowe kosztów ponoszonych przez kopalnie. W formularzach będących załącznikami do Decyzji Komisji z 17.10.2002 roku wymieniono składowe kosztów produkcji, które należy podać za rok 2001. Rok ten wybrano dlatego, że wnioski o udzielenie zgody na świadczenie pomocy w państwach unijnych należało przygotować na rok 2003 w terminie do września 2002 roku. We wrześniu nie znane są jeszcze koszty roczne bieżącego roku. Każdy koszt musi być przeliczony na wyprodukowaną tonę

paliwa umownego (tew — tona ekwiwalentu węglowego — 1 tew = 29,302 GJ/t). Informacje zestawia się w walucie krajowej i w Euro. W formularzu B.1 Decyzji wymienia się następujące składowe kosztów produkcji:

- a. koszty płac,
- b. koszty materiałowe,
- c. amortyzacja bezpośrednia,
- d. obsługa kapitału,
- e. koszt transportu do punktu załadunku,
- f. koszty ogólnozakładowe przedsiębiorstwa węglowego,
- g. inne koszty,
- h. **koszty produkcji** [bieżące] (w rozbiu analogicznym jak w zestawieniach kwartalnych kosztów sporządzanych przez zrzeszenia przedsiębiorstw węglowych dla Komisji), jest to suma pozycji a—g minus koszty włączone w te pozycje a nie związane z bieżącą produkcją (koszty restrukturyzacji, odziedziczone zobowiązania, inne koszty nadzwyczajne).
- i. zobowiązania odziedziczone i koszty restrukturyzacji,
- j. inne koszty (należy je wyszczególnić), nie wliczone do pozycji a — g,
- k. koszty ponoszone na badania i rozwój,
- l. koszty na ochronę środowiska,
- m. koszty na szkolenia,
- n. **odliczenia** (suma pozycji i — m).

Suma tych kosztów daje pełny koszt produkcji. Dla uzasadnienia wniosku o wyrażenie zgody na udzielanie pomocy koszty produkcji dzieli się na dwie grupy:

- ♦ • koszt bieżącej produkcji (poz. h minus poz. n) – można uzyskać pomoc na pokrycie strat na bieżącej produkcji (art. 5 Rozporządzenia),
- ♦ • odliczenia (poz. n) – można uzyskać pomoc na pokrycie tych kosztów (art. 7. Rozporządzenia).

Dla obliczania rentowności kopalni (jednostki produkcyjnej) do rachunku wchodzi koszt produkcji (poz. a—g plus pozycje i —m).

W Unii Europejskiej koszty są, jak to już wspomniano, podawane na tonę ekwiwalentu węglowego. Ma to ułatwić porównanie z cenami, które w Unii także są przeliczane na tonę ekwiwalentu węglowego. W Polsce zarówno ceny jak i koszty podawane są dla ton węgla rzeczywistego. Taka praktyka uniemożliwia prawidłowe obliczanie strat (zysku), gdyż w naszej krajowej praktyce sumuje się wielkości nieporównywalne. Każdy produkt handlowy ma inną wartość opałową i aby uzyskać możliwości sumowania należy ilości wyprodukowanego węgla, a zwłaszcza ilości sprzedanego węgla, przeliczyć na tony paliwa umownego (równego tew – ton ekwiwalentu węglowego) wykorzystując do przeliczeń wartości opałowe poszczególnych produktów. Jest to oczywiście dość żmudne, ale niezbędne do wykonania, aby dane były porównywalne i aby można je było umieszczać w sprawozdawczości zgodnej z praktyką UE.

Analizując składowe kosztów produkcji, wyszczególnione w formularzach UE łatwo zauważyć, że dane księgowości naszych kopalń muszą być przypisane do pozycji wymienionych w pkt. a — m. Powinna więc być pilnie opracowana szczegółowa instrukcja podająca, w której grupie kosztów (wg standardów UE) mieścić się będą poszczególne koszty odnotowywane w naszych formularzach WKS. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej sprawozdawczość księgowa będzie musiała być zgodna ze standardami UE. Opracowana więc będzie musiała być nowa instrukcja dekretoowania kosztów. Inaczej nie będzie można złożyć do Komisji (UE) żadnego wniosku o wyrażenie zgody na udzielanie pomocy naszym kopalniom.

Obliczanie tzw. rentowności bieżącej

Jak już wspomniano na początku niniejszego rozdziału dla wyznaczenia rentowności kopalni należy porównać koszty produkcji podane na jedną tonę paliwa umownego (tonę ekwiwalentu węglowego – tew) z cenami parytetu importowego również przeliczonymi na tonę paliwa umownego. Jeżeli od tych wyznaczonych cen odejmiemy koszty to określimy czy dana kopalnia jest rentowna (ceny wyższe niż koszty) czy też dana kopalnia jest nierentowna (koszty wyższe niż ceny).

Zamieszczone powyżej rozważania pokazują sposób określania rentowności, którą należy nazwać rentownością bieżącą (opartą o rzeczywiste koszty oraz rzeczywiste ceny parytetu importowego) za wybrany rok kalendarzowy.

Powstaje pytanie czy tak określona rentowność może być podstawą do podjęcia decyzji o likwidacji kopalni, która przy takim rachunku wykazała straty. Zdaniem autora niniejszego artykułu informacja powyższa jest niewystarczająca. Decyzja o likwidacji kopalni musi uwzględniać także inne uwarunkowania. Można je krótko nazwać „rentownością prognozowaną”.

Prognozowana rentowność jako podstawa określenia trwałej lub przejściowej nierentowności kopalni

Dotychczasowe poglądy o nierentowności określonej kopalni formułowane były na podstawie ułomnego rachunku. Porównywano, jak to już wcześniej omówiono, jednostkowe koszty sprzedanego węgla z uzyskiwanymi średnimi cenami zbytu. Jest to rachunek błędny co starano się w niniejszym artykule wykazać. Informacje takie nie mogą być podstawą do żadnej decyzji o ewentualnej likwidacji tak analizowanej kopalni.

W poprzednim rozdziale pokazano jak powinien być przeprowadzony rachunek rentowności kopalni w oparciu o bieżące (roczne) dane. Na podstawie takich obliczeń można prawidłowo określić czy w określonym roku kalendarzowym kopalnia była rentowna czy też nie. Ale taka informacja także nie upoważnia do podejmowania ewentualnych decyzji likwidacyjnych. Kopalnie mogą być przecież trwale lub przejściowo nierentowne. Wyjaśnić więc należy pojęcie kopalń przejściowo nierentownych.

Kopalnie przejściowo nierentowne to takie kopalnie, które mogą mieć problemy ze zbytem węgla lub mogą mieć problemy z poziomem aktualnych kosztów pozyskania węgla.

Rozważmy przypadek kopalni posiadającej problemy ze zbytem węgla. Rozumieć tu należy sytuację, w której zdolności wydobywcze węgla przekraczają możliwości jego sprzedaży. Wiadomo jest, że często występują przypadki ograniczania (czasem administracyjnie przez władze spółki) wydobywania węgla w określonej kopalni. Rachunek rentowności oparty o zaniżone wydobycie może zaliczyć taką kopalnię do grupy kopalń nierentownych. Pamiętać tu należy, że kopalnie trwale nierentowne będą musiały ulec likwidacji (takie są prawa rynku) ale równocześnie po likwidacji zmniejszą podaż węgla na rynku. Tą mniejszą podaż mogą uzupełnić do poziomu popytu kopalnie ograniczające (ze względu na brak możliwości zbytu) uprzednio swe wydobycie. Większe wydobycie (i sprzedaż) może stworzyć warunki rentowności tej kopalni, a więc kopalnia może przejść do grupy kopalń rentownych. Uwzględnić tu też należy możliwości poprawy jakości węgla handlowego (wzbogacanie) co pozwolić może na uzyskiwanie korzystniejszych cen zbytu, a więc poprawę rentowności (po uwzględnieniu kosztów takich operacji).

Rozważmy także przypadek kopalni o zbyt wysokich kosztach pozyskania węgla. Jeżeli istnieje możliwość obniżenia tych kosztów (restrukturyzacja kosztów lub też zwiększenie wydobywania obniżające koszty jednostkowe) to należy określić stopień obniżenia tych kosztów. Jeżeli podane powyżej działania doprowadzą do takiego obniżenia kosztów jednostkowych, że będą one niższe niż ceny parytetu importowego to kopalnia taka przejdzie do grupy kopalń rentownych.

Decyzje wyrażające zgodę na udzielenie pomocy kopalniom nierentownym oparte są na zgłaszanych wnioskach, które muszą zawierać (indywidualne dla każdej kopalni) programy restrukturyzacyjne. Programy te pokazują czy dana kopalnia jest w stanie uzyskać rentowność, albo jest w stanie zmniejszyć w kolejnym roku straty. Wiarygodność i realność takich programów restrukturyzacyjnych ocenia Komisja (UE). Pozytywna weryfikacja jest, między innymi, podstawą do udzielania zgody na świadczenie pomocy.

Powyższe uwagi pokazują, że decyzje Komisji oparte są na rozszerzonym rachunku ekonomicznym opartym o potencjalne możliwości uzyskania rentowności. Tą właśnie rentowność nazywać należy rentownością prognozowaną.

Podsumowując można stwierdzić, że kopalnie ocenione wstępnie jako nierentowne mogą być albo przejściowo nierentowne albo trwale nierentowne. Każda spółka węglowa powinna prowadzić prawidłowe rachunki rentowności swych kopalń, badając także możliwość poprawy rentowności w

niektórych z nich (co będzie następnie wykorzystane w ewentualnych programach restrukturyzacyjnych dołączonych do wniosków o zgodę na pomoc finansową).

Zdaniem autora dopiero ranking kopalń uszeregowany według prognozowanej rentowności może być podstawą do podejmowania decyzji o dalszych losach poszczególnych kopalń.

Wykorzystanie rankingów kopalń w polityce państwa

Rozporządzenie Rady (1407/2002) określa obowiązki państwa dotyczące pomocy dla przemysłu węglowego. Przepisy Rozporządzenia dotyczą wyłącznie kopalń nierentownych. Kopalnie rentowne funkcjonują tak jak każde inne przedsiębiorstwo działające w gospodarce rynkowej.

Dla kopalń nierentownych państwa członkowskie Unii przedstawić muszą Komisji:

- ◆ projekt planu dostępu do zasobów (rezerw) węgla wraz z obiektywnymi kryteriami wyboru jednostek produkcyjnych (plany te kraje członkowskie miały przedłożyć do 31 grudnia 2002 roku),
- ◆ plan zamknięcia w terminie do 31 grudnia 2007, jednostek produkcyjnych (plan ten kraje członkowskie miały przedłożyć do 31 października 2002 roku),
- ◆ zmiany w planach mogą następować do czerwca 2004 roku tylko w uzasadnionych indywidualnych przypadkach.

Szczegóły dotyczące tych planów zawarte są w art. 9 i 10 Rozporządzenia Rady. Nie będą one w niniejszym artykule omawiane.

Polska przystępuje do Unii 1 maja 2004 roku. Praktycznie więc niemożliwe były terminy przygotowania obu planów. Powstaje jednak pytanie: czy, wobec opublikowania Rozporządzenia Rady i związanej z nim Decyzji Komisji już w 2002 roku, Unia Europejska wymagać będzie stosowania zasad zawartych w tych dokumentach już od 1 maja 2004 roku? Jeżeli tak by się miało stać, to Spółki Węglowe mają niewiele czasu dla przygotowania materiałów umożliwiających Ministerstwu Gospodarki opracowanie i złożenie do Komisji (UE) wyżej wymienionych planów. Tu trzeba z całą mocą podkreślić jeszcze raz, że są to plany państwowe.

Przygotowanie planów państwowych (dostęp do zasobów, zamknięcie jednostek produkcyjnych) nie załatwia jeszcze problemu. W ślad za tymi planami iść muszą wnioski o zgodę na świadczenie pomocy, co wynika z pkt 10 art. 9 Rozporządzenia. Państwa bowiem wysyłają Komisji powiadomienie o wszystkich zamierzonych rodzajach pomocy oraz o wszystkich środkach finansowych, które zamierzają przyznać. Państwa dostarczają też szczegóły istotne dla kalkulacji przewidywanych kosztów produkcji.

Jest sprawą oczywistą, że Państwo musi uzyskać wyczerpujące dane wyjściowe umożliwiające przygotowanie zarówno obu planów państwowych jak również wniosków o zgodę na udzielanie pomocy. Dane te będą musiały dostarczyć funkcjonujące obecnie trzy spółki węglowe. Dane będą musiały być przygotowane zgodnie z wymaganymi przez Komisję dokumentami. Sprawą zarządów spółek i ich rad nadzorczych jest ocena czy jest jeszcze możliwość dostosowania się do zasad unijnych dotyczących funkcjonowania górnictwa węgla kamiennego przed 1 maja 2004 roku.

Zdaniem autora będzie to niezwykle trudne, o ile w ogóle możliwe (biorąc pod uwagę okresy składania planów, wniosków, ewentualnych uzupełnień informacji niezbędnych dla prac Komisji (UE), wyliczeń finansowych, indywidualnych programów restrukturyzacyjnych, itd.).

Sporządzenie, w miarę szybko, rankingów kopalń wg ich prognozowanej rentowności ułatwić może przygotowanie podstawowej informacji dla Ministerstwa Gospodarki. Otwartą natomiast jest sprawa komu Ministerstwo Gospodarki powierzy sporządzenie planów i wniosków.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej pismem z dnia 17 lipca 2003 roku powiadomił mnie (w odpowiedzi na złożoną ofertę pomocy w pracach dostosowawczych górnictwa do zasad unijnych), że odpowiednie prace są prowadzone i zostaną zakończone do końca lipca 2003 roku. Należy żywić nadzieję, że problemy funkcjonowania górnictwa po przystąpieniu do Unii zostaną rozwiązane zgodnie z Rozporządzeniem Rady, a także terminowe będzie przygotowanie materiałów notyfikacyjnych — na co ma nadzieję także Sekretarz Stanu w cytowanym piśmie.

Dla ułatwienia prac nad rozwiązaniem wyżej omówionych problemów, w niniejszym artykule zamiast literatury zamieszczam wykaz artykułów pracowników Zakładu Ekonomiki i Badań Rynku Paliwowo—Energetycznego Instytutu GSMiE PAN, związanych z problematyką funkcjonowania górnictwa węgla kamiennego w warunkach zasad i prawodawstwa Unii Europejskiej.

Wykaz publikacji Zakładu Ekonomiki i Badań Rynku Paliwowo – Energetycznego

- [1] Praca zbiorowa pod redakcją BLASCHKE W., NEY R., 1998 — *Formuły cenowe węgla kamiennego zmodyfikowane do wymogów sprawozdawczości Unii Europejskiej*. Studia Rozprawy Monografie nr 57. Wyd. Instytut GSMiE PAN. Kraków.
- [2] BLASCHKE W., 1999 — *Zarys problemu kontowania kosztów w przemyśle węglowym w świetle dyrektyw Unii Europejskiej*. Mat. Szkoły Eksploatacji Podziemnej. Sympozja i konferencje nr 36. Wyd. Instytut GSMiE PAN. Kraków. ss. 131-140.
- [3] MOKRZYCKI E., 1999 — *Struktura produkcji energii elektrycznej w krajach Unii Europejskiej i w Polsce w latach 1990-1995*. XIII Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych w gospodarce krajowej”. Zakopane, 17-20 października 1999. Sympozja i Konferencje nr 39. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków. ss. 299-307.
- [4] BLASCHKE W., OZGA-BLASCHKE U., 2000 — *Funkcjonowanie kompleksu górniczo-koksowniczego w świetle przystąpienia do Unii Europejskiej i cen hipotetycznego importu węgla koksowego do Polski*. KARBO nr 7/2000. ss. 223-227.
- [5] BLASCHKE W., 2000 — *Dostosowanie formuł sprzedażnych węgla kamiennego energetycznego do wymogów sprawozdawczości Unii Europejskiej*. XIV Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych w gospodarce krajowej”. Zakopane, 5-8 listopada 2000. Sympozja i Konferencje nr 46. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków. ss. 115-122.
- [6] OZGA-BLASCHKE U., 2000 — *Ceny węgla koksowego w świetle przepisów pomocowych dla górnictwa Unii Europejskiej*. XIV Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych w gospodarce krajowej”. Zakopane, 5-8 listopada 2000. Sympozja i Konferencje nr 46. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków. ss. 123-130.
- [7] LORENZ U., 2000 — *Ceny węgla energetycznego w świetle przepisów pomocowych dla górnictwa Unii Europejskiej*. XIV Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych w gospodarce krajowej”. Zakopane, 5-8 listopada 2000. Sympozja i Konferencje nr 46. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków. ss. 131-144.
- [8] GRUDZIŃSKI Z., 2000 — *Rynek dostaw węgla energetycznego z importu do energetyki w Unii Europejskiej*. XIV Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych w gospodarce krajowej”. Zakopane, 5-8 listopada 2000. Sympozja i Konferencje nr 46. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków. ss. 145-158.
- [9] BLASCHKE W., 2000 — *Problem cen i kosztów węgla kamiennego w świetle wymogów sprawozdawczości Unii Europejskiej*. X Międzynarodowa Konferencja z cyklu „Aktualia i perspektywy gospodarki surowcami mineralnymi”. Mąchoćce-Ameliówka, 14-16 listopada 2000. Sympozja i Konferencje nr 47. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków. ss. 17-24.
- [10] GRUDZIŃSKI Z., 2000 — *Węgiel energetyczny z importu na rynkach krajów Unii Europejskiej*. Przegląd Górniczy nr 11. 2000. ss. 10-17.
- [11] LORENZ U., 2000 — *Parytet importowy węgla kamiennego energetycznego*. Studia, Rozprawy, Monografie nr 82. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków.
- [12] OZGA-BLASCHKE U., 2001 — *Parytet importowy węgla koksowego*. Studia, Rozprawy, Monografie nr 100. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków.
- [13] LORENZ U., 2001 — *Ceny węgla energetycznego w imporcie do krajów Unii Europejskiej oraz w hipotetycznym imporcie do Polski – porównanie parytetów importowych*. Przegląd Górniczy nr 1. 2001. ss. 17-25.
- [14] BLASCHKE W., 2001 — *Uwarunkowania i sposoby ustalania poziomu cen węgla kamiennego u progu wejścia Polski do Unii Europejskiej*. IV seminarium systemu Zbyt Węgla. Wyd. COIG. Ustroń.
- [15] GRUDZIŃSKI Z., 2001 — *Zależność cen od jakości węgla energetycznego importowanego przez elektroenergetykę w Unii Europejskiej*. Konferencja Naukowa nt. Paliwa i energia dziś i jutro – 2001, Kraków 12 – 13 czerwca 2001, Wyd. Instytut GSMiE PAN, ss. 145 – 152.

- [16] BLASCHKE W., BORKOWSKI Z., 2002 — *Górnictwo węgla kamiennego w Polsce w świetle nowej regulacji Rady Unii Europejskiej dotyczącej pomocy państwa dla przemysłu węglowego po wygaśnięciu traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali*. XVI Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych i energii w gospodarce krajowej”. Zakopane, 6-9 października 2002. Sympozja i Konferencje nr 57. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków, ss. 71–83.
- [17] GRUDZIŃSKI Z., 2002 — *Wskaźnik cen węgla energetycznego dla rynku europejskiego*. XVI Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych i energii w gospodarce krajowej”. Zakopane, 6-9 października 2002. Sympozja i Konferencje nr 57. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków, ss. 267–277.
- [18] BLASCHKE S.A., GRUDZIŃSKI Z., RŻANY J., 2002 — *Szacunek nieuzyskanych wpływów ze sprzedaży węgla kamiennego energetycznego po cenach niższych od cen parytetu importowego*. XVI Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych i energii w gospodarce krajowej”. Zakopane, 6-9 października 2002. Sympozja i Konferencje nr 57. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków, ss. 299–239.
- [19] LORENZ U., 2002 — *Koszt importowanego węgla energetycznego na poziomie DDP w portach polskich i w wybranych elektrowniach i elektrociepłowniach*. XVI Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych i energii w gospodarce krajowej”. Zakopane, 6-9 października 2002. Sympozja i Konferencje nr 57. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków, ss. 241–252.
- [20] OZGA-BLASCHKE U., 2002 — *Kalkulacja kosztów importu węgla koksowego na poziomie DDP w portach polskich i wybranych koksowniach*. XVI Konferencja z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych i energii w gospodarce krajowej”. Zakopane, 6-9 października 2002. Sympozja i Konferencje nr 57. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków, ss. 253–265.
- [21]* BLASCHKE W., 2002 — *Przepisy pomocowe dla górnictwa w Unii Europejskiej a reforma górnictwa węgla kamiennego*. Konferencja Naukowa „Górnictwo 2002”. Kraków 8 listopada 2002, Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków, ss. 21–34.
- [22]* BLASCHKE W., 2002 — *Problemy dostosowania polskiego górnictwa węgla kamiennego do zasad regulacji Rady Unii Europejskiej*. Materiały na V Górnicze Forum Dyskusyjne nt. „Problemy krajowej gospodarki paliwowo-energetycznej”. Katowice listopad 2002, Wyd. „Przegląd Górniczy” oraz Zarząd Główny SITG. Katowice, ss. 35–57.
- [23] BLASCHKE W., 2002 — *Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia dla kopalni „Bogdanka”*. Materiały Konferencyjne nt. „XX lat wydobywania węgla kamiennego w kopalni „Bogdanka”. Nałęczów listopad 2002, Wyd. Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A., ss. 25–32.
- [24]* GRUDZIŃSKI Z., 2002 — *Ceny podstawowych surowców energetycznych na rynkach międzynarodowych w 2001 roku*. *Polityka Energetyczna*. Tom V, zeszyt 1, ss. 43–51.
- [25]* LORENZ U., 2002 — *Import węgla energetycznego do wybranych użytkowników – oszacowanie kosztów*. *Polityka Energetyczna*. Tom V, zeszyt 2, ss. 47–59.
- [26]* OZGA-BLASCHKE U., 2002 — *Oszacowanie kosztów importu węgla koksowego do Polski*. *Polityka Energetyczna*. Tom V, zeszyt 2, ss. 61–73.
- [27]* BLASCHKE W., 2003 — *Wybrane problemy funkcjonowania krajowego górnictwa węgla kamiennego wymagające rozwiązania w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej*. Biblioteka Szkoły Eksploatacji Podziemnej. Seria wykłady nr 26. Seminarium nt. Górnictwo wobec wyzwań Unii Europejskiej. Wyd. Instytut GSMiE PAN. Kraków, ss. 43–53.
- [28]* BLASCHKE W., BORKOWSKI Z., 2003 — *Pomoc państwa dla przemysłu węglowego w Unii Europejskiej po wygaśnięciu Traktatu Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali*. Biblioteka Szkoły Eksploatacji Podziemnej. Seria wykłady nr 26. Seminarium nt. Górnictwo wobec wyzwań Unii Europejskiej. Wyd. Instytut GSMiE PAN. Kraków, ss. 63–72.
- [29]* BLASCHKE W., 2003 *Problem stanowienia cen węgla kamiennego w Polsce w perspektywie przystąpienia do Unii Europejskiej w świetle przepisów Rozporządzenia Rady (UE)*. Biblioteka Szkoły Eksploatacji Podziemnej. Seria wykłady nr 26. Seminarium nt. Górnictwo wobec wyzwań Unii Europejskiej. Wyd. Instytut GSMiE PAN. Kraków, ss. 165–174.
- [30]* LORENZ U., OZGA-BLASCHKE U., GRUDZIŃSKI Z., 2003 — *Wpływ cen węgla na międzynarodowych rynkach na ceny węgla produkowanego w krajach Wspólnoty Europejskiej*. Biblioteka Szkoły Eksploatacji Podziemnej. Seria wykłady nr 26. Seminarium nt. Górnictwo wobec wyzwań Unii Europejskiej. Wyd. Instytut GSMiE PAN. Kraków, ss. 175–189.
- [31] BLASCHKE S.A., GRUDZIŃSKI Z., RŻANY J., 2003 — *Szacunek nieuzyskanych wpływów ze sprzedaży miałów węgla energetycznego po cenach niższych od cen parytetu importowego*. *Przegląd Górniczy* nr 5/2003.
- [32] BLASCHKE W., 2003 — *Górnictwo węgla kamiennego w Polsce w świetle przystąpienia do Unii Europejskiej*. XIII Konf. z cyklu „Aktualia i perspektywy gospodarki surowcami mineralnymi”. Zakopane, 17 – 19 września, Sympozja i Konferencje nr 60, Wyd. Instytutu GSMiE PAN, Kraków.

- [33] Blaschke W., 2003 — Ocena Programu Restrukturyzacji Górnictwa Węgla Kamiennego w Polsce w latach 2003 – 2006 pod kątem przepisów pomocowych Unii Europejskiej. XVII Konf. z cyklu „Zagadnienia surowców energetycznych i energii w gospodarce krajowej”. Zakopane, 6 – 8 października. Polityka Energetyczna. Tom 6, zeszyt specjalny.

* Pełny tekst artykułu można znaleźć na stronie internetowej
<http://www.min-pan.krakow.pl/se/> i wejść na stronę „wybrane publikacje”.

Wiesław BLASCHKE

Profitability of domestic hard coal mines in the light of pricing rules and cost calculation schemes in the European Union

Abstract

The paper presents the state of preparation of Polish mining industry to functioning in compliance with European Union rules. According to the author's opinion there exist a very big delay in adjusting works. In consequence it may lead to collapse of coal mines and coal companies functioning. The problem of coal mines profitability evaluation is shown in the paper. It is stated that the criteria used now are based on wrong assumptions. The proper, in the author's opinion., way of thinking about coal mines profitability is presented. The methods of coal pricing as well as coal production cost calculation are given. These methods are based on the EU documents. The necessity of ranking coal mines basing on they future profitability is also stated. The possibility of taking advantage of those rankings by government in the area of preparation the national plans of accessing coal reserves and reduction of activity is shown.

KEY WORDS: hard coal, coal mining reform, profitability of mines, EU legislation